

שעשי אותנו רעים לעצמנו. והיינו דקאמר ויענונו כמ"ש למען עונותי בסבלותם וכתב הרב שבלי הלקט יש מפרשים בסבלות עבודה זרה שהיו משתעבדין אותם לע"ז כמה דתימא יסבלוהו על כתף ישאוהו עכ"ל והכונה לדרכנו למען עונותי במה שאנסוהו בסבלותם של ע"ז וזוהי יכול לענותו:

ונצעק אל אלהי אבותינו וישמע ה' את קולנו וירא את ענינו וכו'. אפשר להסמיק בכתוב מה שראיתי להרב הגדול מהר"ם ן' חביב זלה"ה בדרשותיו כ"י פ' וארא שפירש בשם הרב הגדול מהר"א מונסון ז"ל על ואתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי כלומר עד עתה לא היו דואגים על גלות השכינה שהיא עמם בגלות אלא ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה אך עתה ראה ראיתי את עני עמי וכו' וארד להצילו יען וביען ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי כלומר שצועקים על גלות השכינה ועפ"י כונה זו פירש הרב הגדול מהר"ר שמואל גארמיזאן זלה"ה מש"כ ירמיה סי' י"א ועתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה כי אינני שומע בעת קוראם אלי בעד רעתם דייקא עד כאן דברי הרב מהר"ם ן' חביב ז"ל בדרשותיו כ"י:

ולפ"ז אפשר לפרש בכתוב הזה ונצעק אל ה"א אבותנו כלומר צעקנו במה שנוגע אל ה' דהיינו בעבור השכינה שהיא בגלות ולא כיוונו על עצמנו ולכן וישמע ה' את קולנו וירא את עניינו דכביכול הוא שמע וראה בצערנו ויוציאנו ה' ממצרים וכו'. ודרך הרב מהר"א מונסין ז"ל כתוב אצלנו בסגנון אחר משם הרב מהר"ש פרימו ז"ל:

א"ל אפשר לרמוז וישמע ה' את קולנו וירא את עניינו וכו'. ונקדים חקירה אחת ששמעתי כי אמרו רז"ל דאם ת"ו היו שוהים עוד היו נכנסים בש"ט ן' ולא היה עוד תקומה וגם אז"ל דהיו עצמנו. כל קבל דנא אמרו רז"ל שהיו מבררין ניצוצי הקדושה שהיו במצרים ועי"ז היו פרים ורבים מאד מריבוי גי' הק' שהיו מבררים. ואיך יכנו יחדיו הדברים האלו לעצמנו ולברר גי'

מכירת יוסף אהני זכות אברהם אע"ה וזכות יוסף לקריעת י"ס:

וזה אפשר דהקב"ה הודיע הכל לאברהם אע"ה ולכן כתיב ידוע תדע כי גר יהיה זרעך כפל ידוע תדע אפשר דרמז לו דיתחייבו שני גליות א' על ניצוצי אדה"ר וא' על מכירת יוסף. ואפשר שזה רמז מ"ש הכתוב שמור את חדש האבי"ב ר"ת ברית בין הבתרים איבת יוסף:

ועתה נבא לקראין ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיק בתשלום הק"ץ שנים כי נשלמה גזרת בין הבתרים ויצאו גי' הקדושה וז"ש רבבה כצמח השדה נתתיך שהוא לברר גי' הקדושה ותרבי ותגדלי וכו' שנתבררו גי' הק' ועלו למקומם ובאו דרך גבר. ואחר זה תשלום העבדות בעבור מכירת יוסף ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דוידים בהשלים רד"ו. וזה יש לרמוז בפנים אחרים ודוק הטב:

וירעו אותנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבודה קשה. אפשר לומר בפסוק וירעו אותנו נמשך למ"ש ויהי שם לגוי גדול עצום ורב ונתקבאו בנו מאד לראות ריבוינו וכו' וכנגד דיהי שם לגוי גדול וירעו וכנגד עצום ויענונו שהיינו בריאים ובעלי כח דזה מורה ועצום לכך ויענונו להתיש כחנו להטיל חלש"ם. וכנגד ורב ויתנו עלינו עבודה קשה למעטנו:

וכלפי מ"ש בסמוך דהיינו בגלות משום גזרת בין הבתרים ומשום מכירת יוסף אפשר לרמז וירעו אותנו המצרים בשני רעות ויענונו על גזרת בין הבתרים ויתנו עלינו עבודה קשה על מכירת יוסף הצדיק ע"ה:

וירעו אותנו המצרים במ"ש הבה נתחכמה לו וכו'. אפ' לרמוז במ"ש גמירי דלא כליא שבטא וזה רעתם הבה גימטריא י"ב אלו הי"ב שבטים דרוצה ה' להעמידם נתחכמה לו ית' לבטלם. ואפשר הבה רמז לע"ז כמ"ש הבה נבנה לנו עיר ובה נתחכמה לו ית' לכלותם שנשתדל שיעבדו ע"ז ואז ימאסם ה' ונכלם מן העולם. וז"ש וירעו אותנו שהשתדלו שיעבדו ע"ז. ואח"ך יכלו לשלוט ויענונו והיינו דקאמר וירעו כמ"ש הבה נתחכמה לו הבה לשון ע"ז והיינו וירעו

ועוד יש להוסיף בישוב החקירה הנזכרת בהקדמה שכתבנו כמה פעמים בשמחת הרגל ובמקומות אחרים דבגורת בין הבתרים נתן ה' את הארץ בתנאי גלות ארבע מאות שנה. ובמילה נתן את הארץ ע"ת שיקבלו אלהותו והו"ל כדין שתי שטרות היוצאים על שדה אחת דאי בעי בהאי גבי אי בעי בהאי גבי. ובמצרים היו לקיים שטר בין הבתרים בתנאי עבדות ת' שנה ויען לא מצו לקיים דהיו נכנסים בש"ט ו' לכן תפסו השטר של מילה בתנאי קבלת אלהותו. והנה כי כן יתישב יותר דלא היה עליהם עול אלהותו ותורתו, אך בעבור הע"ז דהיא מו' מצות ב"ג וכרובם כן חטאו היו נכנסים בש"ט ו' :

וזה יש לרמוז בפסוק ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמך בחמר ובלבנים ובשעבוד קשה לברר נ"י הק' ואומר לך בדמך חיי רבבה וכו' ותרבי ותגדלי וכו' ויצאו לאור ניצוצות הקדושה. ואת ערום ועריה מצד אחד ע"ז וכבר נכנסים לש"ט ו' ואבד הכל לכן ואעבור עליך וכו' ואכסה ערותך וכו' לכפר עונך ולהוציא לאור נשמתכם המוטמעת. ותהיי לי ודוק כי קצרתי :

ונצעק וכו' כמו שנאמר ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים וכו'. אמרו רז"ל שנצטרע פרעה והיה שוחט ק"ן תנוקות מישראל בבוקר וק"ן בערב. ופירש הגאון מהר"ר העשל ז"ל דדייקי רז"ל מדכתיב וימת מלך מצרים דאין שלטון ביום המות וכמש"ה ויקרבו ימי דוד למות. ומדכתיב וימת מלך מצרים למדו שלא מת אלא נצטרע. וז"ש וימת מלך מצרים שנצטרע ולא מת ולהכי כתיב מלך מצרים עכ"ד. והנה בכתוב יש לדקדק דכתיב מן העבודה ולא כתיב על התנוקות, וידוע מ"ש הרב פרשת דרכים ז"ל ולפי פשטיה דקרא אפשר לפרש הכתוב כך וימת מלך מצרים שנצטרע והיה שוחט ש' תנוקות ביום. ובהיות זה תלוי לחיי המלך ורפואתו לא צעקו בפרסום על זה רק ויאנחו מן העבודה. ויועקו סתם. וכונתם על התנוקות אך היה הדבר בסוד. אמנם בהיות התנוקות האלה רשעים וחל עליהם חובת בעור מה שזעקו על התנוקות לא עלה

הקדושה. ואפשר לומר כי הגלות היה לברר נ"י קרי דאדה"ר וכמ"ש לו כי גר יהיה ז"ר ע"ז וע"י העבדות ועיניו בחמר ובלבנים היו מתבררים ניצוצי הקדושה שלא מדעתם מאיליהם בכח השכינה ובכח נשמתם הקדושה אשר בקרבם ולכן היו בגלות וזה היה נעשה לאט לאט מאיליו ומעצמו ומתקנים בחי' היסוד. והגם שהם היו חוטאים מצד אחר לעע"ז וכיוצא היו פוגמים במקום אחר ובחינה אחרת. ולפי רוב השנים ורובי רבבות העושים היו נטמעים בש"ט. ואם ח"ו היו שוהים נכנסים בש"ט ו' ואז לא היה תקומה כי גם כל מה שנתברר היה הולך לסט"א. והברורים היו תלויים ועומדים עד גמר הדבר. וכל תקון הוא בחינה אחת וכל פגם הוא בבחינה אחת. והם היו מתקנים בחינת היסוד ופוגמים במדה אחרת. אך אם ח"ו היו נכנסים בש"ט ו' אז היה נאבד הכל. ודומה לאדם שבא בגלגול לתקן עון אחד שעשה ועשה והצליח לתקן אותו עון ומה שפגם בעונו. ומצד אחר הי"ל איזה חטאים. דהעון אשר בעבורו בא לתקן הוא מתוקן. והחטאים אחרים שעשה ופגם במקומות אחרים יענש עליהם ככל אשר ישית יוצר בראשית. ואפשר שזה רמו הכתוב ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים הכונה ראה ראיתי שתי ראיות סתרא"י נינהו אחת את עני עמי עניות הנפש שע"ז. אשר במצרים שהם מכררים נ"י הק' אשר במצרים ערות הארץ אך הוא בלי ידיעתם וממילא נפקי. ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאוביו שח"ו כבר קרובים ליכנס בש"ט ו' וארד להצילו מיד מצרים שלא יכנסו לש"ט ו' ויתקיימו הברורים ולהעלותו רמו לעליות נ"י הק'. וזה אפשר בקראין וישמע ה' את קולנו וירא את ענינו הכונה וישמע ה' את קולנו שלא פגמנו הדיבור ואדה"ר לא פגם בקול ולא דיברנו לה"ר וירא את ענינו פרישות ד"א ושמרנו ברית המעור. ובכח זה ואת עמלנו אשר בעבדות ביררנו נ"י הק' ואת לחצנו שחטאנו בע"ז והיינו נטמעים והיה הולך לאיבוד הכל ויוציאנו ה' ממצרים מן הקליפה ביד חזקה להכות לפרעה ולמצרים ונשארו הברורים בתקון :

שערי בינה להוציאם. ולדברי המגיד לקמן דאמר ביד חזקה שמים וכו' הם עשרה. כנגד ה' עילאה. ה' תתאה:

ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך וכו'. דייק דהפרשה משה אמרה בלשונו והול"ל ועבר ה' וכו' כ"כ הרמב"ן בפירושו והרא"ם הקשה על דבריו עיין בדבריהם באורך ושני ברייתות במכילתא צריכות ביאור ועמדו עליהם המפרשים ועמ"ש הרב מור"ם נ' חביב ז"ל בדרשותיו כ"י: ולכל הדברות יש להעיר דהכתיב וה' הכה כל בכור ואמרי' בעלמא וה' הוא ובית דינו. וי"ל דלעולם כביכול הוא המכה כדכתיב והכתי כל בכור. ומ"ש וה' המה כל בכור היינו כביכול שבית דינו שם. וכבר כתבנו לעיל בפסקת עבדים ובפסקת רשע דכביכול זה מגודל ענותנותו יתב' דלא עביד דינא לנפשיה ולכן כשאנו טובה כתיב וה' ור"ל הוא ובית דינו. והגם דשם צדדנו דהכא במצרים היה מקום פסידא ובמקום פסידא אליבא דכ"ע עביד איניש דינא לנפשיה. וכ"ש דלצד עילאה לא שייך זה. עם כל זה הדרשה תדרש כטעם לצ"ד מן הצדדין. ויש מקום לומר דעם כל זה מרוב ענותנותו יתברך גם כאן כתיב וה' הכה כל בכור הוא ובית דינו שיהיה ע"פ ב"ד דכביכול לא עביד דינא לנפשיה. אפילו במקום פסידא כביכול:

נמשך לזה אפשר להוסיף קצת בפ' ויאמר ה' למשה ולאחריו וכו' החדש הזה לכם ראש חדשים במה שכתבתי בעניותי בשמחת הרגל דעשה ה' למשה ואהרן סמוכים שידונו לפרעה ע"ש ולפי דרכנו אפשר לומר דמרב ענותנותו יתברך סמך משה ואהרן שיהיו סמוכים והם ידונו ולא עביד כביכול דינא לנפשיה. וגם יכולין לדון דשבט לוי לא נשתעבדו ואינם גוגעים בדבר וז"ש החדש הזה לכם שאתם משבט לוי ותהיו סמוכים לדון לפרעה ולמצרים:

ר"י היה נותן בהם סימנים דצ"ך עד"ש באח"ב. אפשר כי דצך עדש באחב עם ב' כוללים גימטריא קושי עבודה. והוא רמז דבשביל קושי עבודה יצאנו לפני הזמן ועל זה הוכו עשר מכות על רוב אכזריותם ובזכות האבות כי שני חיהם

לשמים דהם ראויים לכך. אך ותעל שועתם מן העבודה, לא על התנוקות:

וישמע אלהים את נאקתם. אפשר לרמוז דעל כן נתגלו נ' שערי בינה לגואלם וזה נ' של נאקתם אקת גימטריא אשר שהוא בבינה בסוד אהיה אשר. ובעבור השכינה אשר עמם הרומזת מ' של נאקתם. ויזכור אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב שחיו תק"ב שנה גימטריא אשר עם הכולל וכל שנותם עבדו את ה'. [ובזכות שני חיהם שהם אשר עם הכולל נתגלו נ' שערי בינה הרומזים בתיבת אשר וז"ש אשר הוצאתיך מארץ מצרים ודוק היטב]:

וירא את ענינו זו פרישות ד"א וכו' ואת עמלנו אלו הבנים וכו'. ואעפ"י שלא הועילו כלום הגוים מחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה, והרי נחשב פרישות ד"א ואת הבנים שהשליכו ליאור להענישם:

ואת לחצנו זה הדחק כמו שנאמר וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לוחצים אותם. אפשר דהוצרך להביא הכתוב וגם ראיתי את הלחץ שיקשה על מ"ש ואת לחצנו דהרי כך גור הוא ית' ועבדום וענו אותם ועינוי הוא זה אגב דוחקא אמטול הכי קאמר ואת לחצנו כמו שנאמר וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים. ובדיבור זה שתי תשובות אחד דלכ"ע שרי ולהו אסור שהם עבדים זרע חם לישראל זרע שם. וגם הם עבדים ליוסף שהחיים ברעב והנהיג מלכותם בצדק פ' שנה ואיך ישעבדו באדוניהם מכמה צדדים. ועוד שלא עשו לקיים גזרת הבורא אלא לשנאתם וקנאתם. ועוד לוחצים דעזרו לרעה ביותר. ועוד אותם ולא למצריים והלא בנין ערי מסכנות הוא תקון העיר מטעם המלך והו"ל להמון המצריים לשאת במשאם והרי לך כמה תשובות לחיוב המצריים:

ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמורא גדול ובאותות ובמופתים. המרבה לספ"ר ביציאת מצרים ימצא ה' מינים. יד חזקה זרוע נטויה מורא גדול הם ג' ובאותות מופתים שנים. והם כנגד ה' עילאה אשר נגלו נ'